

HE 74/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle avoimen datan direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto hallintovaliokunnalle

Hallintovaliokunta on pyytänyt opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntoa asiassa HE 74/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle avoimen datan direktiivin täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi.

Hallituksen esitykseen kuuluva laki julkisin varoin tuotettujen tutkimusaineistojen uudelleen käytöstä (jäljempänä tutkimusaineistolaki) kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle.

Tutkimusaineistolailla pantaisiin täytäntöön avoimen datan ja julkisen sektorin hallussa olevien tietojen uudelleen käyttöä koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2019/1024 uusi, tutkimusaineistoja koskeva 10 artikla siltä osin kuin voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö ei täytä direktiivin vaatimuksia.

Lainvalmistelun lähtökohtana on pidetty direktiivin edellyttämää minimiharmonisoinnin tasoa, mikä tarkoittaa sitä, että tutkimusaineistolaki ei sisältäisi direktiivissä edellytetyjä velvoitteita pidemmälle meneviä velvoitteita.

Tutkimusaineistolain osalta tämä tarkoittaa sitä, ettei tutkimusaineistolaki merkitsisi merkittävää muutosta nykytilaan, jossa tieteen avoimuus on yksi tieteen peruseriaatteista ja jossa avoimuuden periaatteet ovat jo yleisesti omaksuttuja suomalaisessa tutkimusyhteisössä.

Tutkimusaineistolaki koskisi digitaalisessa muodossa olevia asiakirjoja, jotka eivät ole tieteellisiä julkaisuja mutta jotka on koottu tai tuotettu tieteellisten tutkimustoimien yhteydessä ja joita käytetään näyttönä tutkimusprosessissa tai joita pidetään tutkimusyhteisössä yleisesti tarpeellisina tutkimustulosten validoimiseksi.

Tutkimusaineistolaki soveltuisi tutkimusaineistojen uudelleenkäyttöön kahden edellytyksen täytyessä. Tutkimusaineistojen on oltava julkisesti rahoitettuja ja tutkijat, tutkimusta harjoittavat organisaatiot tai tutkimusta rahoittavat organisaatiot ovat asettaneet ne julkisesti saataville tietovaraston kautta.

Tutkimusaineistolaissa säädettäisiin tutkimusaineistojen uudelleen käyttöä koskevasta pääsäännöstä, jonka mukaan tutkimusaineistojen julkaisijan on sallittava tutkimusaineistojen uudelleen käyttö kaupallisiin tai muihin kuin kaupallisiin tarkoituksiin. Tutkimusaineistojen uudelleen käytöltä ei saisi periä maksuja.

Tutkimusaineistolain muut pykälät liittyisivät tutkimusaineistojen uudelleen käytön varmistamiseen tai helpottamiseen. Laissa säädettäisiin siten asiakirjojen saataville asettamisen esitysmuodoista, jos niiden

uudelleenkäyttö olisi sallittua ehdotetun lain nojalla. Esitysmuotoja koskevaa velvoitetta ei sovellettaisi, mikäli se ei olisi tarkoituksenmukaista tai mahdollista ilman kohtuutonta vaivaa.

Tutkimusaineistolaisissa säädettäisiin myös tutkimusaineiston julkaisijan velvollisuudesta kohdella asiakirjoja hyödyntäviä toimijoita syrjimättömästi ja tasapuolisesti.

Tutkimusaineistolain säädettäisiin myös yksinoikeusjärjestelyjen kiellosta tutkimusaineiston julkaisijan ja kolmansien osapuolten välillä, mahdollisesta poikkeuksesta tällaiseen kieltoon sekä mahdollisia yksinoikeusjärjestelyjä koskevista ilmoitusvelvoitteista.

Lakia ei sovellettaisi muun muassa asiakirjoihin, joihin kohdistuu kolmansien osapuolten teollis- tai tekijänoikeuksia.

Tutkimusaineistolain soveltamisalaan kuuluvien viranomaisten asiakirjojen osalta tehtäisiin soveltamisalaa koskeva rajausta siten, että näihin asiakirjoihin sovellettaisiin vain tutkimusaineistolain maksuttomuutta koskevaa sääntelyä. Muilta osin tutkimusaineistolain soveltamisalaan kuuluvaan viranomaisen asiakirjaan sovellettaisiin julkisuuslain ja tiedonhallintalain säännöksiä. Esiitetty soveltamisalarajaus ei kaventaisi tutkimusaineistolain edellytyksiä aineistojen uudelleen käytölle vaan sillä ainoastaan selkiytettäisiin julkisuuslain ja ehdotetun lain välistä suhdetta sekä vältettäisiin päällekkäistä sääntelyä.

Katariina Simonen
Hallitusneuvos
Opetus- ja kulttuuriministeriö
Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto
PL 29 (Meritullinkatu 10)
00023 VALTIONEUVOSTO
puh. 0295 3 30273